

УДК [130.2:140.8:17.035.3]:726:27-9](=1:477-25+477.82/.86)"653/654
DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v057.2025.6>

М. Г. Довгань

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5267-5737>

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії культури

Львівського національного університету імені Івана Франка

САКРАЛЬНА АРХІТЕКТУРА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ ТА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

Постановка проблеми. Сакральна архітектура є важливим елементом культури. Упродовж століть церкви та монастирі виконували не лише релігійні функції, але й були осередками освіти, громадського життя, культурної трансляції та колективної пам'яті. Їх роль виходить за межі релігійного чи мистецького виміру. Вони відображають соціокультурну динаміку українського суспільства, розвиток державності, духовності та національної самоідентифікації. Сакральна архітектура репрезентує зміну епох, вплив зовнішніх цивілізаційних віянь, особливості місцевих традицій, а також розвиток української культури. Сакральна архітектура є одним із ключових засобів, за допомогою якого відбувається збереження, передача та переосмислення культурної ідентичності. У періоди політичних трансформацій, чужоземного домінування та культурної асиміляції сакральні споруди нерідко ставали символами стійкості та осередками самоідентифікації українців.

Сакральна архітектура виступає релігійним, культурним, суспільним та політичним феноменом. В її межах поєднуються релігійні та соціальні практики, традиції та новації. Церкви та монастирі різних епох виконували функції центрів освіти та просвітництва, літописання, відігравали ключову роль у дипломатичних відносинах, розвитку образотворчого мистецтва та громадського життя. Саме в межах сакрального простору формувалися ключові компоненти української ідентичності, уявлення про святість, свободу, гідність, солідарність.

Дослідження сакральної архітектури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства виходить за межі стильового аналізу та потребує міждисциплінарного осмислення в контексті культурології, історії, археології, культурної антропології, мистецтвознавства, філософії пам'яті та урбаністичних студій. Храми та монастирі функціонують не лише як місця проведення релігійного культу, але й як особлива форма репрезентації культурного досвіду, акумулюють травматичну пам'ять, сакральні уявлення про простір і час, а також моделі політичної та соці-

альної організації середньовічного суспільства. Тогочасна сакральна архітектура – це приклад формування історичної пам'яті, що актуалізується в умовах війни XXI століття, переосмислення національної ідентичності та деколонізації історичного наративу. У цьому контексті сакральні споруди постають не лише як пам'ятки минулого, але як динамічні структури пам'яті, здатні продукувати сенси в сучасному культурному просторі.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналізу сакральної архітектури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства присвячено чимало праць. Здебільшого вони стосуються археологічної [11; 14; 15] та історичної [9] проблематики. Мистецький аналіз храмів та монастирів цих періодів, а також їх розгляд в контексті культурологічного [16] дискурсу займають незначну частину наукових праць. Зокрема, вивчаючи християнське храмове будівництво в Давньоруській державі X–XI ст., Баженов О. зосереджує свою увагу на формуванні церковно-адміністративного устрою, пропонує періодизацію будівництва церков [1]. Васюта О. вивчає історичні дані щодо будівництва п'яти храмів Чернігова доби Русі, ставить за мету уточнення часу їх побудови та замовників [4]. Пиріг П. та Конопля Ю. пропонують результати досліджень щодо розвитку церковного будівництва на Чернігівщині, планів та реконструкцій церков, а також типів храмів [13]. У науковій праці Михайлової Р. Д. піднято питання про зовнішні впливи на культуру Волині, династичні зв'язки, книжкову мініатюру, ювелірні вироби та коротко проаналізовано художні стилі. В контексті дослідження художньої культури Волині X – першої половини XIV ст. дослідниця фрагментарно подає інформацію про декілька сакральних споруд Волині [14]. Головка О. аналізує хронологічні дані та передумови будівництва храму святого Пантелеймона в Галичі [6]. Також проводить дослідження щодо значення цього храму у контексті політичного життя Галицького князівства [5]. Досі залишається малодослідженим значення сакральної архітектури Київської Русі та Галицько-Волин-

ського князівства у культуротворчих та державотворчих процесах, а також як інструменту культурної пам'яті, що акумулює історичний досвід, у тому числі досвід війни, руйнування та відновлення. У науковому дискурсі бракує ґрунтовних комплексних досліджень щодо впливу храмів та монастирів, зокрема, Київської Русі та Галицько-Волинського князівства на розвиток суспільства, формування ідентичності та культурної спадкоємності.

Мета статті: проаналізувати значення храмів та монастирів Київської Русі та Галицько-Волинського князівства для тогочасного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Від храмів Київської Русі до сучасних проєктів храмового будівництва простежується глибока культурна тяглість. В період Київської Русі та Галицько-Волинського князівства храми репрезентували політичну та культурну візію князів, об'єднували народ, формували цінності та світогляд. Церква на українських землях протягом століть була чи не єдиною сталою інституцією, здатною об'єднувати спільноту, зокрема в умовах політичної нестабільності. Вона досі залишається однією з інституцій, до якої в нашого народу існує найбільший рівень довіри.

У перші століття християнства формується фундаментальний архітектурний код східнослов'янського християнства. Християнізація наприкінці X століття стала цивілізаційним зламом, який трансформував не лише релігійну сферу, але й символіку архітектурних форм та механізми легітимації влади, принципи просторової організації міст. «Окрім Десятинної церкви зусиллями тієї самої групи майстрів неподалік неї було споруджено кілька мурованих будівель світського призначення – князівських палаців. Разом з новим величним храмом Богородиці ці споруди сформували новий вигляд столиці Русі, перетворивши її на місто візантійського типу. Таким чином було створено взірць центру столичного міста, який згодом намагалися наслідувати (та прагнули перевершити) всі Рюриковичі у своїх «стольних» містах» [7, с. 358].

Перші кам'яні храми Києва – Церква Успіння Пресвятої Богородиці (Десятинна церква), Софія Київська, комплекс Києво-Печерської лаври – утворюють топос священного, у якому переплітаються візантійська духовність, місцеві традиції та політичні моделі княжої влади. Візантійська хрестово-купольна система була адаптована до локального контексту не як механічне наслідування, а як творча трансформація, що інтегрувала місцеві дерев'яні архітектурні традиції. Створюється особлива атмосфера сакрального простору. Храм репрезентує божественну присутність та створює умови для релігійного досвіду.

Київські храми з прекрасними зразками мозаїчно-фрескового живопису – це простір, у якому архітектура, світло, звук та культові практики утворюють цілісну метафізичну структуру.

Сакральна архітектура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства є одним із базових елементів формування культурного простору та відіграє ключову роль у становленні соціальної, політичної й символічної структури суспільства. Орієнтація на візантійські архітектурні зразки засвідчила цивілізаційний вибір Русі, її включення до християнської ойкумени. У культурному вимірі сакральна архітектура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства виступає символічним простором, у якому відбувалися процеси конструювання національної ідентичності, формування культурної пам'яті та легітимації владних структур.

Храми та монастирі виконували функцію осередків суспільної інтеграції. Храми утверджували християнську модель світогляду як домінуючу, водночас князі вбачали у них ще й функцію сакралізації влади. «У Давній Русі будівництво кожного мурованого храму було радше політичним актом, ніж подією церковного життя. Воно мало на меті передусім демонстрацію влади та багатства (економічних можливостей) князя-замовника» [7, с. 354–355]. Десятинна церква, що вважається першою кам'яною церквою Київської Русі стала головним релігійним центром Русі, осередком розвитку культури та князівською усипальницею. Вона характеризувалась політичним та дипломатичним потенціалом. Сакральна архітектура стала інституційною основою, в якій поєднувались духовні та світські аспекти життя.

Собор Святої Софії став головним храмом держави, релігійним, культурним, політичним центром Київської Русі, уособлював єдність та непорушність земель. Там відбувались урочистості зі вступу на князівський престол. Софія Київська – це приклад, коли церковний простір використовувався не лише для релігійних практик, а й для соціальної комунікації та символічного представлення державності. Саме тут відбувались дипломатичні зустрічі, прийоми іноземних посольств та державні церемонії. Це перетворювало сакральну архітектуру на інструмент ведення міжнародних переговорів та репрезентації політичної суб'єктності. Такі пам'ятки, як Софія Київська та Десятинна церква виступали не лише культовими центрами, але й просторами культурної комунікації та міжкультурного діалогу.

Особливе місце у формуванні сакрального простору посідала церковна музика та спів. У храмах люди засвідчували свою віру, відбувалось зміц-

нення спільнотної ідентичності. Візуальна складова сакральної архітектури – іконопис, фресковий та мозаїчний живопис – становила складну систему символічних кодів, що транслиували богословські та культурні смисли. Монументальний живопис храмів Київської Русі поєднував візантійську художню традицію з локальними інтерпретаціями. Образ Оранти став метафорою незнищенності міста й держави. Ікони, фрески та мозаїки виконували функцію візуальної теології, забезпечували передачу релігійних наративів, закріплювали колективну пам'ять.

Сакральна архітектура Київської Русі також інтегрувала оборонні функції. Вона нерідко розташовувалась в стратегічно важливих локаціях. Таким прикладом є збудована князем Ярославом Мудрим надбрамна церква Благовіщення Пресвятої Богородиці, що увінчувала Золоті ворота (головну браму Києва), що разом із Львівськими та Лядськими воротами були врізані в оборонний вал і разом творили головну фортифікаційну споруду Києва. Зведена князем Володимиром Великим Десятинна церква стала останнім форпостом оборони Києва під час нападу хана Батия у грудні 1240 року. Ці приклади підкреслюють роль сакральних споруд як центрів безпеки та стабільності спільноти. Руйнування та зникнення зміського простору Десятинної церкви надало місцю пам'яті негативної конотації. Однак відсутність матеріального об'єкта посилює його символічну присутність у культурній пам'яті українського народу.

Окрім релігійної функції храми та монастирі відіграли важливу роль в освітньо-науковій сфері тогочасного суспільства. Вони стали центрами освіти, книжності, літописання та перекладацької діяльності, забезпечуючи передачу богословських, філософських та правових знань. Саме в межах сакральних споруд народ отримувач освіту, розвивалась писемна культура, відбувалась передача знань, що сприяло становленню ціннісних орієнтацій і етичних норм суспільства.

Чернігів в XI–XII століттях був потужним духовним і політичним центром. Його храми формували простір міста, поєднували князівську владу, церковну ієрархію та громаду. Спасо-Преображенський і Борисоглібський собори Чернігова формують образ міста як сакрально-політичного центру, де храм виступає не лише місцем богослужіння, але й символом князівської влади. Зокрема, у Спасо-Преображенському соборі уклались договори та проголошували укази князів. Будівництво Спасо-Преображенського собору у Чернігові розпочав князь Мстислав Володимирович орієнтовно у 1030-х роках. Цей храм був головною святиною Чернігово-Сіверської землі, центром чернігівської єпархії. Він також виконував функцію князівської усипальниці. Це

один з найстаріших храмів Київської Русі, що зберігся до сьогодні, належить до Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». Збудований у центрі князівського дитинця, у його плані поєднано візантійську хрестово-купольну схему з елементами романської базиліки.

Після занепаду Київської Русі культурні, релігійні, освітні, наукові, мистецькі надбання продовжили свій розвиток на землях Галичини та Волині. Галицько-Волинське князівство, утворене у 1199 році Романом Мстиславичем стало спадкоємцем культури Київської Русі. Відповідно, простежуються такі ж функції сакральної архітектури, однак з певною специфікою. Зокрема, в архітектурному будівництві, зважаючи на особливості Галицької та Волинської архітектурних шкіл, а також з огляду на місцеві традиції та тісні міжкультурні зв'язки з Європою.

Галицько-Волинське князівство репрезентує трансформацію сакральної архітектури в умовах постмонгольської реальності та західноєвропейських культурних впливів. Тут сакральні споруди набувають виразної меморіальної функції, стаючи носіями пам'яті про втрати, руйнування та перервані політичні традиції. Водночас вони зберігають ідею автономного сакрального простору, що стає підґрунтям для подальшого розвитку української сакральної культури. Особливістю сакральної архітектури цього періоду є її транзитний характер, зумовлений геокультурним розташуванням князівства між візантійським і західноєвропейським цивілізаційними просторами. Храми Галичини та Волині поєднували візантійську традицію хрестово-купольної композиції, елементи романської та ранньоготичної архітектури.

Галич – одне з центральних міст, що відіграло суттєву роль у розвитку тогочасного суспільства. З 1144 року він був столицею Галицького князівства, а згодом – Галицько-Волинського князівства. Одним із найважливіших сакральних центрів був Успенський собор у Давньому Галичі, збудований на найбільш укріпленій частині – Крилоській горі у 1157 році [10, с. 116]. Сьогодні це село Крилос Івано-Франківської області. Таке розташування обумовлювалось вигідною позицією в оборонній стратегії, адже гора була найвищою точкою місцевості. Успенський собор виконував функцію головного кафедрального храму, князівської усипальниці та символічного осередку князівської влади. Його будівництво розпочав князь Володимирко Володаревич, а завершив його син – князь Ярослав Осмомисл [3, с. 7]. Саме в часи Володимирка Володаревича було написано Галицьке Євангеліє, що славиться художнім оформленням та мініатюрами [2, с. 77].

Успенський собор протягом певного часу був найбільшим діючим храмом Руси-України, однак до сьогодні збереглися лише фундаменти, які належать до Національного заповідника «Давній Галич». Його архітектурна репрезентативність і просторове розташування підкреслювали статус Галича як культурного та політичного центру. «Зокрема, галицький релігійний центр з Успенським собором, кафедральним монастирем та осідком єпископів і митрополитів декілька століть поспіль залишався в одному парному ряду з київським релігійним центром – Києво-Печерським монастирем та його Успенським храмом. Згодом старий галицький релігійний центр став другим після нового львівського з його єпископським осідком, Успенським храмом і Святоюрським монастирем» [14, с. 66]. У культурному вимірі собор виступав місцем сакралізації влади, здійснення релігійних обрядів та державних ритуалів, князівської репрезентації. Саме навколо таких храмів формувався символічний ландшафт середньовічного міста.

У Львові, як і в Києві періоду Русі збудовано багато храмів, які значною мірою визначали його соціокультурний розвиток. «Найкраще відображають столичний статус Львова церковні реалії середньовічного та ранньомодерного періодів» [8, с. 22]. Аналізуючи львівське середмістя, М. Капраль зазначає, що після нападу монголо-татар у 13 столітті до галицьких міст запрошують іноземних промисловців та ремісників – здебільшого це були вихідці з Польщі, Угорщини, Німеччини і вони будували свої квартали навколо сакральних пам'яток-костелів Марії Сніжної та Іоанна Хрестителя, а вірмени проживали навколо трьох григоріанських храмів на Підзамчі [9, с. 59]. Святослав Терський зазначає, що духовним центром німців був храм Марії Сніжної, а храм Св. І. Хрестителя з 1371 р. належав вірменам, які, як і караїми та євреї відвоювали у місцевого населення протягом XIV ст. східну та західну частину Старого Ринку. У середині XIII ст. на місці сучасного кам'яного храму Св. І. Хрестителя був дерев'яний храм, потужний керамічними плитками [13, с. 334–335].

Церква святого Миколая у Львові збудована на площі, що була центром економічного та політичного життя міста. Це був головний храм Львова, його духовний центр, князівська усипальниця, надвірна церква. У 1292 році князь Лев Данилович грамотою надав церкві Святого Миколая право довічного володіння землею. Це найдавніша споруда Львова, що збереглася до наших днів. Вона є унікальним прикладом сакральної архітектури княжого періоду в міському середовищі, репрезентує безперервність сакральної традиції та її адаптацію до нових

урбаністичних і політичних умов. Аналогічно церква та монастир Святого Онуфрія (збереглися до сьогодні у перебудованому вигляді) у Львові виступають прикладом інституційної спадковості, де сакральний простір стає осередком культурного розвитку, освіти. Ці дві церкви та монастир датують XIII ст., періодом Лева Даниловича.

Важливу роль для тогочасного суспільства відіграли сакральні комплекси міста Володимира, зокрема Успенський собор і монастирі. Місто Володимир характеризується як релігійний центр Волині, осередок книжності та освіти, з якою у 1097 році приїхав ознайомитись Нестор Літописець. До найдавнішої сакральної архітектури Володимира належали: Михайлівський монастир із церквою Св. Михайла, унікальна за плануванням Василівська церква-ротонда, церква Святого Миколи Мирлікійського, церква та монастир Дванадцяти апостолів, церква в урочищі «Стара катедра», церква Іокима та Анни.

Успенський собор міста Володимир – це найдревніша і єдина пам'ятка архітектури, що збереглася на Волині з домонгольської епохи. Це був головний храм Волині. Собор збудував у 1156–1160 рр. князь Мстислав Ізяславич – правнук Володимира Мономаха. В усипальниці були поховані князі, духовенство та представники знаті. Успенський собор був центром освіти, науки та культури. Тут відбувалися дипломатичні зустрічі, укладали угоди, коронували та вінчали князів. При ньому діяла школа та художня майстерня. Діяльність князів у формуванні сакрального простору не обмежувалась будівництвом храмів. Так у 992 р. Володимир Святославович заснував у Володимирі єпископську кафедру. Володимир Василькович налагодив роботу скрипторію, книги з якого розходилися далеко за межі Волинської землі. Зі скрипторія Володимира Васильковича походить «Волинське Євангеліє» [15, с. 70]. Також він власноруч переписав Євангелія апостолів та Апостол.

Висновки. Сакральна архітектура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства – це складна система культурних практик і символічних форм, що впливала та продовжує впливати на розвиток суспільства, трансляцію цінностей і збереження історичної пам'яті. Сакральні пам'ятки функціонували як релігійні, художні, інтелектуальні та освітні центри. В їх межах реалізовувалась модель середньовічної державності, заснована на взаємодії релігії, культури та політики. Простір церкви та монастиря функціонував як інституціоналізована модель, в якій взаємодіє сакральне, соціальне та політичне. У топосі княжого міста храм домінує над житловою забудовою та часто є частиною фортифікаційних укрі-

плень. Розташування храмів та монастирів на підвищеннях, на території князівських дитинців або на ключових комунікаційних вузлах підкреслює їх роль як символічних маркерів простору. Храм структурує соціальні практики, ритуали, політичні процеси. Таким чином, сакральна архітектура стає мовою, через яку місто та держава виявляє свою історію, ідентичність і сакральні засади буття. Аналіз значення храмів та монастирів Київської Русі та Галицько-Волинського князівства для тогочасного суспільства дозволяє не лише представити їх важливість в соціокультурному просторі минулих століть, але й актуалізувати дослідження сакральної архітектури інших епох, переосмислити сучасні культурні стратегії та активізувати працю над збереженням української культурної спадщини, що особливо важливо в умовах війни.

Література

1. Баженов О. Християнське храмове будівництво в Давньоруській державі у X–XI ст. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2015. Том 25. С. 236–248. URL: <http://praci-history.kpnu.edu.ua/article/view/61002>
2. Баран В. Давній Галич – етнокультурний центр середньовічної України. *Українознавство*. 2017. № 3(64). С. 74–81. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.3\(64\).2017.120304](https://doi.org/10.30840/2413-7065.3(64).2017.120304)
3. Баран В., Томенчук Б., Фігурний Ю. Давній Галич. К. 2016. 133 с. URL: https://ndiu.knu.ua/images/elektr_bibl/dav_gal.pdf
4. Васюта О. Ще раз до питання про хронологію чернігівського кам'яного зодчества першої чверті XII ст. та обставини і час приїзду до Русі його західноєвропейських творців. *Сіверянський літопис*. 2025. № 1. С. 5–15. <https://doi.org/10.58407/litopis.250101>
5. Головка О. Храм Святого Пантелеймона в Галичі у контексті політичного життя Галицького князівства (кінець 80-х років XII – перша чверть XIII століття). *Княжа доба: історія і культура*. 2019. Вип. 13. С. 107–123. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/179048>
6. Головка О. Ще раз про час і обставини виникнення храму святого Пантелеймона в Галичі. Галич. *Збірник наукових праць*. 2013. № 8. С. 68–104. https://doi.org/10.15330/hal_swk.8.68-104
7. Історія цивілізації. Україна / О. Б. Бубенок, А. М. Домановський, О. О. Дядечко та ін.; упоряд. О. Є. Черненко. Том 2. Від Русі до Галицького князівства (900-1256). Харків. Фоліо. 2021. 590 с.
8. Капраль М. М. Львів як столиця та церковний центр Русі XV–XVIII ст. в письменстві, актових і картографічних документах. *Науковий щорічник «Історія релігій в Україні»*. Львів. 2022. Вип. 32. С. 16–31. URL: <http://religio.org.ua/index.php/religio/article/view/1461/1449>
9. Капраль М. М. Соціотопографія львівського середмістя середини XVI ст. Дрогобицький краєзнавчий збірник. Дрогобич. 2001. Вип. 5. С. 59–72.
10. Лукомський Ю. Нові відкриття, проблеми дослідження та збереження підземної спадщини Давнього Галича. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Архітектура. 2024. Vol. 6, Iss. 1. С. 108–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPARX_2024_6_1_15
11. Михайлова Р. Д. Деякі особливості розвитку художньої культури Волині в X–першій половині XIV ст. *Український історичний журнал*. 2000. № 2. С. 138–146. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/uhj/article/view/23226>
12. Пиріг П., Конопля Ю. Про церковне будівництво та плани храмів на Чернігівщині. *Сіверянський літопис*. 2016. № 6. С. 92–106. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/items/19741a38-fc63-4849-8889-6b1bcf698968>
13. Терський С. В. Старий Ринок у Львові (деякі підсумки археологічного вивчення). *Археологічні дослідження Львівського університету*. Львів. ЛНУ. 2004. Вип. 7. С. 332–338. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/archaeologic/article/view/4334>
14. Томенчук Б., Мельничук О. Археологія пізньосередньовічного Галича як «церковного міста» і релігійного центру Галичини (середина XIII ст. – 1785 р.). Галич. *Збірник наукових праць*. Івано-Франківськ. «Лілея-НВ». 2017. Серія 1. Вип. 2. С. 51–78. URL: https://journals.pnu.edu.ua/index.php/hal_swk/issue/view/352
15. Федосєєва С. А. Школи Володимира за часів Середньовіччя. Розвиток школи і освіти на Волині: Матеріали науково-практичної конференції (24 березня 2016 року) / Упорядники: О. О. Юринєць, Б. С. Шахрайук. Володимир-Волинський. ВВПК. 2016. С. 67–75. URL: https://vvpc.com.ua/sites/default/files/_%D0%B2%D1%81%D1%8C_%D0%9E%D0%9A.pdf

Анотація

Довгань М. Г. Сакральна архітектура в соціокультурному просторі Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. – Стаття.

Здійснено аналіз сакральної архітектури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства як релігійного, політичного та соціокультурного феномену. Розкрито її значення у формуванні національної ідентичності, державницьких традицій, системи цінностей, у розвитку освіти, мистецтва, громадського життя, а також роль церков та монастирів як фортифікаційних об'єктів. Обґрунтовано, що сакральні споруди були осередками формування української культурної пам'яті, символами політичної суб'єктності та важливими інституціями соціальної інтеграції. Проаналізовано сакральну архітектуру Київської Русі та Галицько-Волинського князівства у контексті формування сакрального топосу середньовічного міста. Храми і монастирські комплекси постають як урбаністичні доміанти, що структурують соціальний простір, ритуальні практики та колективну пам'ять. Розглянуто роль храму у конструюванні соціальної ієрархії, сакралізації князівської влади та у формуванні символічного ландшафту середньовічного міста. Особлива

увага приділена феномену домінування сакральних споруд у міському середовищі.

Сакральна архітектура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства забезпечує передачу цінностей, норм і світоглядних моделей між поколіннями. Її аналіз у культурологічному та філософському вимірах дозволяє глибше зрозуміти механізми функціонування середньовічної культури та актуалізувати значення сакральної спадщини в умовах сучасних цивілізаційних викликів. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному культурологічному аналізі ролі сакральної архітектури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства у контексті розвитку українського суспільства. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у сферах культурної політики, охорони культурної спадщини, освіти, наукових студій та у просвітницьких цілях з метою розвитку національної ідентичності, що особливо актуально в умовах війни.

Ключові слова: сакральна архітектура, культурна пам'ять, ідентичність, християнство, Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, церква.

Summary

Dovhan M. H. Sacred architecture in the sociocultural space of Kyivan Rus' and the Principality of Galicia-Volhynia. – Article.

An analysis of the sacred architecture of Kyivan Rus' and the Principality of Galicia-Volhynia has been conducted, examining it as a multifaceted phenomenon encompassing religion, politics, and socioculture. Its significance in the formation of national identity, state traditions, value systems, and the development of education, art, and public life is revealed, as well as the role of churches and monasteries as fortification objects. It is argued that sacred architecture was centers for the formation of Ukrainian cultural memory, symbols of

political subjectivity, and an important institution of social integration. The sacred architecture of Kyivan Rus' and the Galicia-Volhynia Principality is analyzed in the context of the formation of the sacred topos of the medieval city. Churches and monastery complexes appear as urban dominants that structure social space, ritual practices, and collective memory. The role of the temple in constructing social hierarchy, sacralizing princely power, and forming the symbolic landscape of the medieval city is considered. Particular attention is paid to the phenomenon of the dominance of sacred architecture in the urban environment.

The sacred architecture of Kyivan Rus' and the Principality of Galicia-Volhynia ensures the transmission of values, norms, and worldview models between generations. Its analysis in cultural and philosophical terms allows for a deeper understanding of the mechanisms of medieval culture and actualizes the significance of sacred heritage in the context of contemporary civilizational challenges. The scientific novelty of the study lies in a comprehensive cultural analysis of the role of the sacred architecture of Kyivan Rus' and the Galicia-Volhynia Principality in the context of the development of Ukrainian society. The practical significance of the research lies in the possibility of using its results in the fields of cultural policy, cultural heritage protection, education, scientific studies, and for educational purposes with the aim of developing national identity, which is particularly relevant in the context of war.

Key words: sacred architecture, cultural memory, identity, Christianity, Kyivan Rus', Galicia-Volhynia Principality, church.

Дата надходження статті: 29.10.2025

Дата прийняття статті: 13.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025